

SELIAKIYA (ÇÖLYAK) XƏSTƏLİYİ

Seliakiya - anadangəlmə nazik bağırsağın xroniki autoimmun xəstəliyi olub, bəzi dənli bitkilərin (arpa, çovdar, buğda və s.) tərkibində olan **qlüten zülalına qarşı həssaslıqla** müşahidə olunan genetik xəstəlikdir.

Seliakiya xəstəliyinin patogenezinin əsasında, qlüten zülalının komponenti olan qliadinin nazik bağırsağ xovlarının zədələməsi durur.

Uğurlu nəticə

Kliniki əlamətlər:

- ❖ Həzm və sorulma prosesinin pozğunluqları
- ❖ Hipovitaminoz və avitaminoz
- ❖ Steatoreya (nəcisdə yüksək miqdarda yağ)
- ❖ Çəki defisiti
- ❖ Xroniki dəri xəstəlikləri
- ❖ Bəzən hamiləliyin ilk 12 həftəsində düşüklərin səbəbi hesab edilə bilər və s.

❖ Hansı hallarda Seliakiya xəstəliyinin **skrininq** müayinəsi aparılmalıdır?

- Seliakiya xəstəliyinin kliniki simptomları müşahidə edilən 3 yaşdan yuxarı uşaqlarda və böyüklərdə;
- Ailə anamnezində Seliakiya xəstəliyi olan insanlarda;
- Şəkərli diabet tip 1 və ya hər hansı digər autoimmun xəstəlik olan şəxslərdə (Autoimmun tiroid, Autoimmun qaraciyər xəstəlikləri, Ig A çatışmazlığı, Daun sindromu və s.).

SELIAKIYA XƏSTƏLİYİNİN DİAQNOSTİKASINDA İSTİFADƏ EDİLƏN TESTLƏR VƏ ONLARIN XÜSUSİYYƏTLƏRİ:

EMA IgA və IgG (Endomisiuma qarşı anticisimlər)	Əzələ hüceyrələrini əhatə edən birləşdirici toxumaya qarşı anticisimlərin təyini. Bu test 100% həssaslığa və spesifikliyə malikdir.
AGA Ig A və Ig G (Qliadinə qarşı anticisimlər)	Qlütənin tərkib hissəsi olan qliadin zülalına qarşı anticisimlər
Total Ig A	Seliakiya bəzən Ig A defisiti ilə müşahidə olunduğu üçün bu testin aparılması məsləhət görülür.
Anti-tTg Ig A və Ig G (Toxuma transqlütaminazına qarşı anticisimlər)	Seliakiya zamanı autoimmun reaksiyaların əsas hədəf antigeninə qarşı anticisimlərin təyini- 100% həssaslığa və spesifikliyə malik testdir. Bəzi xəstələrdə Ttg pozitiv və digər testlər neqativ nəticə verərsə, bu xəstəliyin ilkin mərhələsini göstərir. Eyni zamanda bu test müalicə mərhələsi izlənilərkən istifadə edilir.
Genetik müayinələr	Seliakiya xəstələrində HLA DQ2/DQ8 genlərinin hər ikisinə rast gəlmək olar. Lakin bu genlərdən yalnız birinin daşıyıcısı olmaq xəstəliyin diaqnozunun qoyulmasında kifayət etmir. Ümumi populyasiyada Seliakiya xəstəliyinə rast gəlmə riski 1% olduğu zaman, HLA DQ2 və ya DQ8 genlərinin daşıyıcılarında xəstəliyin rast gəlmə tezliyi 3%-ə qədər yüksələ bilər. Birinci dərəcəli ailə üzvlərində Seliakiya xəstəliyi müşahidə edildiyində, eyni genotipli insanlarda Seliakiya xəstəliyinə rast gəlmə riski 40%-ə qədər yüksəlir. Genotipi araşdırılmayan ailələrdə isə bu xəstəliyin yaranma riski 7-20% arasında dəyişir.

❖ HLA DQ2/DQ8 testləri kimlərdə aparılmalıdır?

- Seliakiya xəstəliyinə şübhə yarandıqda;
- Anticisimlərin müayinəsi zamanı qeyri-müəyyən nəticələr əldə olunduqda (xüsusilə 3 yaşdan yuxarı uşaqlarda);
- Şübhəli biopsiya nəticələri olan zaman;
- Laborator müayinələr və biopsiya nəticələri arasında hər hansı bir uyğunsuzluq müşahidə olunduqda;
- Qlütensiz qida pəhrizində olan insanların qan zərdabında qliadinə qarşı anticisimlərin təyin edilməsi düzgün deyil.

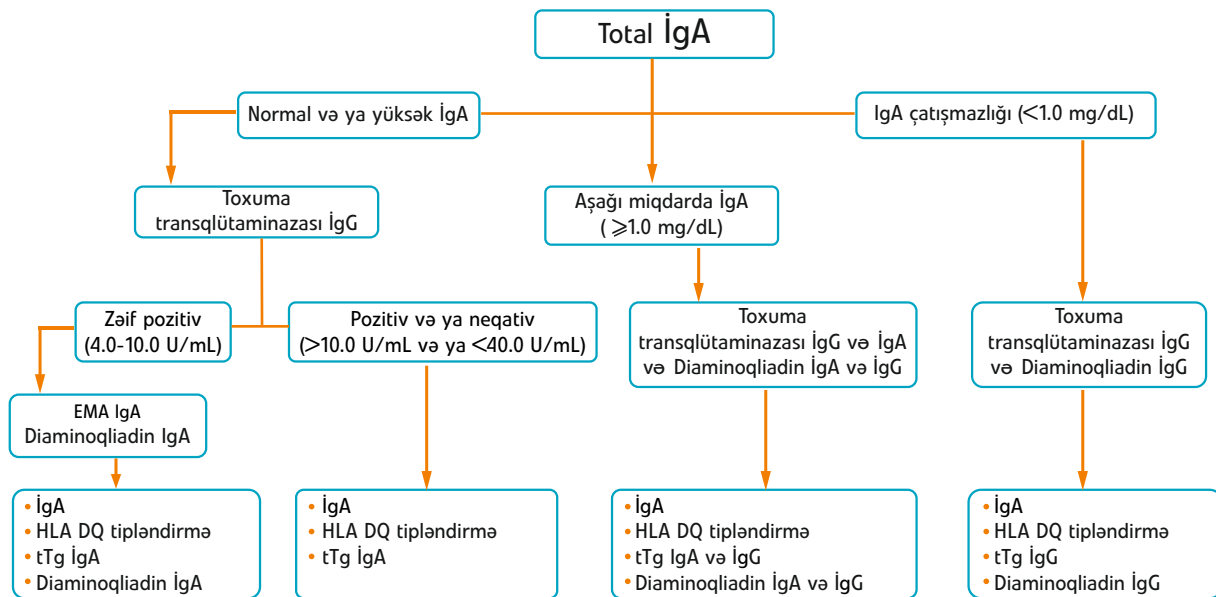
❖ Ailə üzvləri arasında Seliakiya xəstəliyinin yaranma riskinin qiymətləndirilməsi:

- Neqativ nəticələr əsasında bu xəstəliyin gələcəkdə də inkişaf etməyəcəyini 99% əminliklə qeyd etmək olar.
- Pozitiv nəticələr müşahidə olunan zaman isə ailə üzvlərinin hər 2-3 ildən bir gec olmayaraq və xəstəliyin hər hansı simptomu müşahidə edildikdə dərhal **anticisimlərin təyini testinin aparılması** məsləhət görülür.

SELİAKIYA XƏSTƏLİYİNİN DİAQNOZUNDA İSTİFADƏ OLUNAN ALQORİTM

*Əgər nəticə pozitivdirsə **biopsiya** materialında təsdiqlənməsi məsləhət görülür.

Nəticələr müsbət çıxan zaman pasiyentlərə xüsusi pəhriz (tərkibində qlütən olmayan qidaların qəbulu) və qlütən əvəzedicilərinin qəbulu məsləhət görülür.

QLÜTENSİZ QIDALANMA

	Tam qlütensiz qidalar	Riskli qidalar (Cədvəlin içindəkilər diqqətlə oxunmalıdır!)	Qadağan edilmiş qidalar (Tərkibində qlütən olan)
Taxıl	Düyü, qarğıdalı, darı, əsmər buğda, keçibuyunu çəyirdəyi unu, şabalıd, unlarda kontaminasiyaya diqqət edin.	Hazır məhsullar (məsələn, kartof püresi), kartof çipsi, partlamış düyü	Buğda, yulaf, arpa, çovdar, qızıl buğda, yaşıl buğda, kiçik qızılca buğda, bulqur. Bu taxıl növlərindən hazırlanan bütün un məmulatları, tortlar, yulaf əzməsi, və s.
Meyvə	Meyvələr və çərəzlər	Çərəz növləri	
Tərəvəz	Tərəvəz çeşidləri və paxlalılar	Tərəvəz tərkibli hazır yeməklər	Tərəvəz və taxıl tərkibli qidalar
Süd məhsulları	Süd, təbii qatıq, Labne, Maskarpone, Mozzarella pendirləri	Kremlər və pudinglər, hazır milkşeyk, süzmə, pendir	
Ət, balıq və yumurta	Bütün ət və balıq növləri, yumurta	Ət və ya balıq tərkibli hazır qidalar və souslar, kolbasalar	Unlanmış və ya qlütən tərkibli souslu ət və ya balıq
Yağlar, ədviyyatlar, souslar və un məmulatlarının hazırlanması üçün istifadə olunan qida vasitələri	Duru yağlar, kərə yağı, marqarin, donuz yağı, ədviyyatlar, duz, istiot	Hazır souslar, soya sousları, ət suyu, qabartma tozu kimi qida vasitələri	Qlütən tərkibli bütün souslar
Şirniyyatlar və dadlandırıcılar	Şirniyyatlar, bal, mürəbbə	Şokolad, şəkər, kakao, dondurma, saqqız	Qarğıdalı tərkibli şokolad
İçkilər	Qazlı və limonad kimi sərinləşdirici içkilər, qəhvə, çay, meyvə suları və meyvə nektarı, pivə, arpa viskisi xaric spirtli içkilər	Kakao üçün hazır qarışıqlar	Pivə və yulaf tərkibli içkilər

***0033**

ÇAĞRI
MƏRKƏZİ

